

L'arribada del cinema a les comarques meridionals de Catalunya¹

**Maria del Pilar Mendoza Egea
Pedro Nogales Cárdenas
José Carlos Suarez Fernández**

1. Introducció

Aquesta comunicació vol fer-vos partíceps de l'arribada del cinema a les ciutats i els pobles de les comarques de Tarragona. Per fer-ho explicarem com es van dur a terme les primeres sessions, on varen tenir lloc i què van significar els espectacles dels barracons de fira i dels cinematògrafs itinerants per aquestes comarques.

Les investigacions, que s'han portat a terme fins avui dia, ens permeten conèixer molt bé aquests espectacles a la ciutat de Reus i ens apropen als de Tarragona, Valls, Tortosa i a les primeres sessions de cinema de pobles com Torredembarra, la Selva del Camp o Cambrils.

Així doncs, el nostre objectiu no només és parlar de noms i de títols, sinó explicar les característiques més importants i extreure'n conclusions des d'un estudi local.

2. Primera sessió de cine a Reus²

La primera sessió de cinema a les Comarques Meridionals es va realitzar a la Sala de Billars del Cafè de París de Reus, a la plaça més cèntrica de la ciutat. L'acte, que es va portar a terme el 20 de febrer de 1897, va començar amb

-
1. Aquesta comunicació ha estat possible gràcies a la Beca nº FI95-7.106 rebuda per part del Comissionat per a Universitats i Recerca.
 2. Part de la informació que comentem en aquest apartat va ser presentada en forma de comunicació a les II Jornades sobre recerques cinematogràfiques amb la següent referència: ESTIVILL, Josep; NOGALES, Pedro; ROBERT, Xavier: "Els orígens del cinema estable a Reus". A: *Cinematògraf*, Segona època, nº 2, Barcelona: Societat Catalana de Comunicació-Federació Catalana de Cine-clubs, 1995, pp. 295-306.

una dissertació d'Albert Duran³ i Sr. Baró sobre l'invent del cinematògraf i sobre els avenços aconseguits per ell en aquest tipus d'aparell. Després es presenten sis "fotografías animadas", entre les quals cal destacar l'última en colors que titulaven "dança serpentina"⁴; com a complement es varen realitzar audicions de fonògraf. Aquest primer cinematògraf va estar contractat al Cafè de París fins el 12 de març, després d'una pròrroga pel seu gran èxit de públic, on "no escasseja[va] entre ella lo bell sexe"⁵.

Les sessions costaven dos rals i presentaven alhora dos nous invents, ja que el grafòfon era una perfecció del fonògraf i permetia escoltar les reproduccions musicals a tota la sala sense aparell audífon especial.

Alguns dels aspectes interessants d'aquesta primera projecció són: la ciutat on es porta a terme, el local on es desenvolupa, les característiques energètiques i el caràcter científic del cinematògraf.

Perquè a Reus el cinema neix en un cafè? El món dels cafès a Reus es troba en un període d'evolució i canvi a finals del segle XIX. Aquests locals entren en competència amb les Associacions recreatives i amb les activitats d'esbarjo que aquestes realitzen, a més de la pròpia competència dels teatres. Aquest fet els obliga a renovar-se quant al local i serveis que ofereixen⁶. En aquest context és on es produeix la primera sessió de cinema al Cafè París. El 31 de gener de 1897 els propietaris del cafè anuncien la inauguració "del local que nuevamente han adquirido [los dueños señores Montserrat y Giro] para instalar en él un gran salón de billares y una sala de tresillo"⁷. La inauguració dels nous salons es fa 20 dies abans de la primera projecció cinematogràfica. La projecció cinematogràfica pot ser que fos pels propietaris del cafè de París una manera d'atraure públic al renovat local, una oportunitat d'ensenyar els nous salons, un intent de recuperar el protagonisme cultural en la ciutat ensenyant els nous avenços que es produeixen en el món, una manera de canviar els seus espectacles per a millorar els seus serveis... Existeix per tant una relació directa entre la renova-

3. Inventor i constructor d'un cinematògraf, segons el Diario de Reus (17-II-1897). El seu cinematògraf va ser considerat com "uno de los más perfeccionados según nuestras noticias, pues puede funcionar perfectamente empleando la luz del gas, y por lo tanto sin los inconvenientes que para la vista presentan otros Cinematógrafos que sólo con luz eléctrica dan buen resultado" (La Autonomía, 17-II-1897).

4. Las Circunstancias, 21-II-1897.

5. Lo Somatent, 25-II-1897.

6. La majoria de les informacions sobre els cafès a Reus estan extretes de l'article de Salvador PALOMAR: "Lleure i festa al Reus de tombant de segle". A: Albert Arnavat (dir.): "Reus 1900. Segona ciutat de Catalunya", Reus: Ajuntament de Reus-Fundació La Caixa, 1998, p. 273.

7. La Autonomía, 31-I-1897.

ció del local i l'exhibició d'un nou invent, una possible i primigènia relació d'idees publicitàries per donar la idea de ser un local que està de moda, que es renova per a millorar. Encara que també és possible que els amos solament veiessin l'aspecte del negoci, però no deixa de ser cert que aquest nou espectacle està immers dins d'un canvi sòcio-cultural a la ciutat i en els seus locals d'entreteniment, iniciant-se aquesta relació cinema i societat, cinema i història, tan escassament investigada a Espanya.

Aquesta primera projecció té una característica diferenciadora respecte a la font energètica que es va utilitzar en ella. La llum elèctrica és un invent que s'estableix a Reus cap a 1899 en el moment que se substitueix l'enllumenat públic de gas per l'elèctric. Per aquest motiu no és estrany que aquesta primera projecció cinematogràfica sigui amb gas. La premsa ressaltarà aquesta situació de ser l'únic cinematògraf que pot ser exhibit amb gas⁸.

En principi podem veure com el cinematògraf és per a la ciutat i els seus habitants un invent més. Una novetat que arriba a finals del segle passat. Per aquest motiu, la premsa de l'època destacava el caràcter científic de l'aparell: "un espectáculo que sorprende y agrada y que será sin duda visitado por todas las personas que gocen en conocer los progresos maravillosos de la ciencia"⁹. És per això, que en aquests primers anys, el cinema es presentava de vegades amb altres aparells científics, com per exemple el fonògraf com una mostra més del progrés científic que s'estava produint a la resta del món.

En darrer terme, comentarem perquè Reus i no Tarragona és el lloc on es realitza la primera sessió de cinema a les Comarques Meridionals de Catalunya si tenim en compte que Tarragona és la capital de província. La resposta a aquesta pregunta sembla molt senzilla, Reus és a finals del segle XIX la segona ciutat en importància sòcio-econòmica de Catalunya. Aquesta ciutat va basar la seva importància econòmica i social en la comercialització dels productes agrícoles de la seva àrea d'influència en el transcurs del segle XVIII. Aquest fet li va permetre entrar en el segle XIX amb grans expectatives que van facilitar el trànsit cap a la Revolució Industrial, però un seguit d'esdeveniments (la capitalitat provincial de Tarragona, l'absència de port, la crisi de l'aiguarent i la plaga de la filoxera) van fer que Reus, a principis del segle XX, fos una ciutat en crisi¹⁰.

8. La Autonomía, 17-II-1897, explica el següent sobre aquesta circumstància: "Es un aparato curiosísimo, y el que nos ocupa, uno de los más perfeccionados según nuestras noticias, pues puede funcionar perfectamente empleando la luz del gas, y por lo tanto sin los inconvenientes que para la vista presenta otros Cinematógrafos que solo con luz eléctrica dan buen resultado"

9. Crónica Reusense, 25-II-1897.

10. Albert Arnavat (Dir.): "Reus 1900. Segona ciutat de Catalunya", Reus: Ajuntament de Reus i Fundació La Caixa, 1998.

Tot i aquest momentani declivi, Reus seguia tenint gran transcendència a Catalunya i pertant no és gens estrany que fos en aquesta ciutat on es va produir la primera sessió de cinema. Encara que no existeixen diferències importants entre les dates de la primera projecció en aquesta ciutat i en la resta de ciutats de les comarques del sud de Catalunya. A Reus, tenim notícia de la primera sessió el 20 de febrer de 1897, mentre que a Tarragona té lloc a començaments de març de 1897 a l'Ateneo conjuntament amb un gramòfon. En altres ciutats com Tortosa arriba el 12 de març de 1897 al Teatre Principal i a la ciutat de Valls el 19 de març de 1897 al Teatre Principal¹¹. Com veiem el mes de març de 1897 el cinema ja ha arribat a les principals ciutats del sud de Catalunya mentre que als pobles no arribarà fins que el cinema és un fenomen habitual a les ciutats cap a la primera dècada del segle XX (a la Selva del Camp el 1903 i a Torredembarra el 1908)¹².

3. Les barraques de fires

Però aviat el cinema serà considerat com un espectacle més de barraca de fira i es realitzarà conjuntament amb altres espectacles com sessions d'espiritisme, prestidigitació... Aquesta evolució es produeix entre 1897 i maig de 1899 fins que en 1906 es construeix el primer cinematògraf permanent a la ciutat: la Sala Reus.

Durant aquests anys molts cinematògrafs itinerants van visitar durant uns mesos Reus:

Data de permanència	Nom de la barraca	Amos del cinematògraf	Observacions i altres espectacles
De novembre de 1898 fins al gener de 1899	"Cinematògrafo Lumière" ¹³	Germans Pomar	Funcionava amb llum elèctrica
De maig de 1899 fins al juliol de 1899	Biograph ¹⁴	Mr. Cabedini	300 puges artistes i audicions de fonògraf

11. Per conèixer les primeres sessions cinematogràfiques a les ciutats del sud de Catalunya es poden veure els següents llibres i articles:
Per a Tarragona: B. Bernabé i J.M. Mallol: *Història del cinema a Tarragona*, Tarragona, 1997.
Per a Tortosa: Joan Manel Maigi: "Els inicis del cinema a Tortosa". A: *Kesse*, n° 20, agost 1996, Tarragona, pp. 12-14.
Per a Valls: Josep Martí: "L'arribada del cinema a Valls". A: *Kesse*, n° 20, agost 1996, Tarragona, pp. 5-11.
12. Javier Garica: "Els inicis del cinema a Torredembarra (1897-1936)". A: *Recull de Treballs*, n° 5, 1998, Torredembarra, pp. 8-16 i Joaquim M. Masdeu: "El cinema a La Selva del Camp" (indèdit), La Selva del Camp, 1999.
13. Diario de Reus, 18-XI-1898; 29-XI-1898 i 19-XI-1898.
14. Diario de Reus, 20-V-1899.

Data de permanència	Nom de la barraca	Amos del cinematògraf	Observacions i altres espectacles
De maig de 1899 fins al juny de 1899	Pavelló Artístich ¹⁵		Quartet de guitarra, llaud, bandúrries, sessions de màgia i un "Gabinete nigromàntico"
21 i 23 d'octubre de 1899	Sense nom ¹⁶	José J. Huertas	
24 de febrer de 1900	Cinematògraf sense nom específic ¹⁷		Solament hi ha dades de la seva instal·lació i no de la seva marxa
31 de gener de 1901	"Wargraph Esther" ¹⁸		No es coneix quan marxa i les sessions s'acompanyen amb un ball consistent en un "joch de la papellona fantàstica i lluminosa"
7 de març de 1901	Cinematògrafo Polak ¹⁹		Només es coneix la seva data d'arribada
20 de juny de 1901	Sense nom conegut ²⁰		No es coneix la data de la seva marxa
De febrer a març de 1902	"Cinematògrafo Internacional" ²¹		Es va cremar la tela i les sessions s'acompanyaven amb sessions de fonògraf
4 d'abril de 1902	Sense referències del nom ²²		No es coneix quan aquest cinematògraf marxarà
De febrer a abril de 1903	"Palacio de Proyecciones" ²³		
De desembre de 1903 a gener de 1904	"Palacio de Proyecciones" ²⁴	Angel Pardo	
De maig a juny de 1904	Cinematògraf Aurora ²⁵		Tenia un anunci molt curiós amb un zulu de cartró i feia sessions de fonògraf
Octubre de 1904	Cinematògraf Polak ²⁶		No es coneix la data de la seva marxa i es realitzen sessions a la Societat Olimpo i a l'aire lliure
De març a juny de 1905	"Palacio Luminoso" ²⁷	Joan Minuesa	Projecta la primera pel·lícula rodada a Reus «Salida de misa de doce en la iglesia de San Pedro»
Desembre de 1905	Pabellón cinematográfico del Sr. Sanchís ²⁸	Sr. Sanchís	Les sessions s'acompanyaven d'audicions de "orchestrophon"

15. "Con motivo de la rebaja de precios establecida en el cinematògrafo instalado en la plaza de los Cuarteles anteayer pasaron de 1.500 las personas que acudieron á visitarlo." (Diario de Reus, 13-VI-1899).
16. Arxiu Comarcal de Reus. Fons Municipal. Secció Juntes i Comissions municipals. Lligall Comissió de fires i festes d'octubre. 1899-1900 i Diario de Reus, 21-X-1899 i 22-X-1899.
17. Diario de Reus, 24-II-1900.
18. Lo Somatent, 31-I-1901 i La Derecha, 4-II-1902.
19. Diario de Reus, 6-III-1902 i 5-IV-1901.
20. Lo Somatent, 25-VII-1901.
21. Diario de Reus, 9-II-1902 i 4-III-1902.
22. Diario de Reus, 4-IV-1902 i 18-IV-1902.
23. Diario de Reus, 18-II-1903 i 30-IV-1903.
24. Diario de Reus, 25-XII-1903 i 29-I-1904.
25. Diario de Reus, 17-V-1904, 4-VI-1904, 14-VI-1904 i 16-VI-1904.
26. Diario de Reus, 28-X-1904.
27. Diario de Reus, 19-III-1905 i 24-III-1905.
28. Diario de Reus, 2-XII-1905, 5-XII-1905, 7-XII-1905, 12-XII-1905, 13-XII-1905, 14-XII-1905 i 27-XII-1905.

Amb el "Pabellón cinematográfico" del Sr. Sanchís mor el món dels cinematògrafs itinerants a Reus i, tot i que la Sala Reus té una estructura de barraca de fira, aquest ja és un cinema permanent.

4. El cinema a les societats recreatives i teatres

També les societats recreatives –molt importants a la ciutat– i els teatres van afegir a les tradicionals vetllades l'organització de projeccions de cinema, aprofitant els seus locals. La història d'aquestes societats i el cinema entre 1898 i 1906 és la següent:

a) Teatre Fortuny²⁹. –La primera vegada que el cinematògraf trepitja el gran Teatre de la ciutat és en 1898. A finals d'aquest any, el Teatre Fortuny va contractar a Mr. Peters per a fer unes projeccions de "Biographe"³⁰. Aquest cinematògraf funcionava amb electricitat i l'empresa del Teatre va haver de fer les adaptacions necessàries.

b) Del novembre de 1905 el Teatre Fortuny va incorporar el cinematògraf a la seva programació, amb sessions estables per omplir els buits que deixava l'actuació de les companyies teatrals o formant part del mateix espectacle, com en la cavalcada de l'òpera "La condenació de Faust" representada per la companyia de Arturo Baratia al maig de 1908 i que incorporava l'ús del cinematògraf³¹.

c) Centre de Lectura. –Al 1903 es produeix la primera experiència del Centre de Lectura amb el cinema. En una exposició de fotografies que es va inaugurar l'abril de 1903, es va llogar un cinematògraf per 8 dies, entre el 10 i el 17 de maig³². En cinematògraf s'instal·larà a la terrassa-cafè i a més de servir per a projectar les diapositives de les fotografies guardonades al concurs, es van efectuar sessions de cinema que es varen alternar amb concerts. L'exposició acabarà tenint un important dèficit econòmic³³ i la Junta de la secció es veurà obligada a emetre unes accions de 5 pessetes per als socis per a eixugar-lo.

29. VV.AA.: *Teatre Fortuny. Més d'un segle (1). 1882/1939*, Reus: Consorci Teatre Fortuny, 1994, p. 170.

30. *Diario de Reus*, 6-XII-1898.

31. *Diario de Reus*, 1-V-1908, 2-V-1908 i 5-V-1908.

32. La instal·lació d'aquest cinematògraf es mencionada per Pere Anguera a *El Centre de Lectura de Reus; una institució ciutadana*, Barcelona: Edicions 62, 1977, pp. 108-109.

33. Segons les actes de la Junta Directiva del Centre de Lectura (29-VII-1903, p. 204) el dèficit era de 867'50 pessetes, però segons una carta enviada per la Secció Artística al President de la Junta Directiva el 2 de febrer de 1904 el dèficit era de 913'57 pessetes.

d) La següent experiència del Centre de Lectura amb el cinema es produirà després de 1906 i tampoc serà cap èxit.

c) El Olimpo. –També va organitzar sessions de cinema en les seves vetllades recreatives des de 1904. El programa de la primera vetllada, celebrada el 3 d'abril de 1904, alternava composicions d'una banda de música, "cuadros" cinematogràfics de Mr. W. Polak i audicions del gramòfon que amenitzaven un ball que posava el punt i final³⁴.

La segona vetllada estava projectada per a finals de 1904, també amb projeccions cinematogràfiques per la qual cosa havien comprat un cinematògraf, però a principis de desembre s'avisava que s'havia ajornat dita vetllada. Ja no serà fins a la primavera de 1905 que no trobarem noves notícies de vetllades a la Societat El Olimpo amb sessions de cinematògraf al seu programa. Aquestes sessions es perllongaran durant els mesos d'abril i juny³⁵.

d) El Teatro Circo³⁶. –Al 1901 s'inaugura el Teatre Circo de la Sociedad El Circol, però no és fins al 1906 que incorpora el cinematògraf a la seva programació. A partir de febrer de 1906 el cinema forma habitualment part de la programació d'aquest Teatre. Durant aquest any es porten a terme dos temporades, la novetat principal d'aquestes es produeix el 17 d'agost quan s'exhibeix el film local "La Sedera (Salida de las operarias de la fábrica)"³⁷.

e) Altres societats reusenques, com el Patronato Obrero de San José, la Sociedad El Brinco i la Sociedad El Alba; també realitzaran sessions de cinematògraf, però totes elles amb posterioritat a 1906 –data de la inauguració de la primera estable de cinema en la ciutat–.

5. L'evolució de les barraques de fira a altres ciutats (Tarragona, Tortosa i Valls)³⁸

A la resta de ciutats de les Comarques Meridionals, les característiques dels cinematògrafs itinerants i el període de la seva màxima esplendor no difereix gaire de les qüestions que ja s'han explicat per a la ciutat de Reus. Tot i que, cal matisar-ne algunes diferències i aspectes coincidents.

34. *Diario de Reus*, 3-IV-1904.

35. *Diario de Reus*, 30-IV-1905, 11-VI-1905, i 15-VI-1905.

36. *Diario de Reus*, 16-II-1906 i 17-II-1906 i *La Política*, 29-IX-1906.

37. *Las Circunstancias*, 17-VIII-1906.

38. Per aquest apartat v. per a Tarragona B. Bernabé i J.M. Mallol: *Història del cinema a Tarragona*, Tarragona: Bernabé Bernabé i Joan Manel Mallol, 1997; per a Tortosa Joan Manel Maigi: "Els inicis del cinema a Tortosa". A: *Kesse*, n° 20, agost 1996, Tarragona, pp. 12-14 i per a Valls: Josep Martí: "L'arribada del cinema a Valls". A: *Kesse*, n° 20, agost 1996, Tarragona, pp. 5-11.

El Cinematógrafo perfeccionado propietat de Francesco Taburet apareix a Valls des del novembre de 1898 fins el febrer de 1899 i a Tarragona del setembre fins a octubre de 1899, amb un breu parèntesi en el qual s'instal·la a Montbrió. Possiblement aquest mateix cinematògraf es trobés a Tortosa en el mes d'abril de 1897 ja que el cinematògraf instal·lat per aquestes dates s'anunciava com a Cinematógrafo perfeccionado encara que no existeixen dades suficients per a afirmar que fos el mateix.

El Cinematógrafo Polak, propietat del senyor Polak era un cinematògraf que freqüentava assíduament el Camp de Tarragona, fent estades a Valls, Reus (el 1901 i el 1904) i Tarragona (1899 i 1906). Aquest cinematògraf va finalitzar les seves sessions a causa d'incendi a Tarragona l'any 1906.

El Cinematògraf Wargraph, apareix diverses vegades a les ciutats de la zona, tenint notícies en 1899 a Tortosa i al 1901 a Reus.

El Cinematògraf Aurora, es troba a Valls i a Reus a l'any 1904.

El Pavelló Artístic, el trobem a la ciutat de Tortosa l'abril de 1899 i a Reus el mes de maig del mateix any.

El Pavelló del Sr. Sanchís, que el trobem a la ciutat de Reus a finals de 1905 i a Tarragona a finals de 1906.

Tot i que, de ben segur existeixen altres coincidències en aquestes ciutats ja que sabem que existien altres cinematògrafs, que s'anuncien com a Lumière, però dels quals no es tenen gaires dades.

6. Consideracions sobre els espectacles de barraques i cinematògrafs itinerants a Reus

6.1. Tipus de pel·lícules

L'evolució de l'espectacle del cinema durant aquests primers anys del nou segle va afectar al tipus de pel·lícules que es projectaven: del predomini de reportatges d'actualitat –sobretot imatges de la vida quotidiana com la molt exitosa al 1897 “Llegada del tren a la estación”³⁹– es passa progressivament, sense abandonar les primeres, a les pel·lícules de ficció, còmiques i amb molts elements fantàstics.

39. Com exemple de la programació que oferia el “Cinematógrafo Lumière” dels Srs. Pomar instal·lat als baixos d'una antiga fonda del carrer Llovera, un dels més importants de la ciutat, era la següent: “Las procesiones de Semana Santa en Sevilla. Gran incendio en Londres. Paso por un túnel. Tempestad en el mar. Panorama del puerto de Barcelona. Gran baile de trajes” (Diario de Reus, 24-XII-1898).

A causa de la poca informació existent de la majoria dels films i del seu contingut, no es poden extreure gaires conclusions. Tot i això veiem que els films de no ficció són encara majoria i que poc a poc la ficció curta va guanyant terreny i comencen a aparèixer els primers arguments consistents especialment a través de les passions, els films còmics, les fèeries i els melodrames⁴⁰. També veiem com el metratge augmenta considerablement de les primeres pel·lícules a les últimes. A més, caldria destacar la importància de les pel·lícules de contingut típicament espanyol com les curses de braus, amb la figura del moment Mazzantini, i els dos primers films locals “Salida de misa de doce de la iglesia de San Pedro” (1905) i “La Sedera (Salida de las operarias de la fábrica)” (1906).

6.2. Tipus de públic

El cinematògraf es converteix en un espectacle sense un públic concret, interclassista i molt popular. En 1908 el Diario de Reus denunciava aquest fet en un article que volia promoure una campanya a favor de la moralitat en el cinema amb les següents paraules:

“Ricos y pobres, viejos, jóvenes y niños, intelectuales y vulgo, todo el mundo acude á ellos, porque así como la ópera, la comedia de costumbres, el melodrama y el vaudeville tienen su público especial y adecuado para cada uno de estos géneros, el cinematógrafo interesa á todos los públicos, satisface todos los gustos y divierte ó entretiene á todas las personas”⁴¹.

Els locals d'exhibició cinematogràfica en 1906 encara no havien dividit al públic a través del cost de les entrades ni del tipus de local. Era una novetat, i com a tal, tothom anava a veure'l. Aviat, amb les noves sales estables, amb les sales de luxe, amb les platees i les llotges el públic es diferencià i, amb això, els gustos i els films que uns i altres veuran.

6.3. Llocs d'exhibició

Respecte als llocs d'exhibició d'aquest invent a Reus destaca la Plaça dels Quarters. Un article del Diari de Reus de 1905 explicava així el lloc i la seva relació amb les barraques de cinema:

40. Per classificar les pel·lícules de les quals hem trobat informació, hem seguit els criteris taxonòmics de Monica dalla'Asta: “Los primeros modelos temáticos del cine” en J. Talens y Santos Zunzunegui: *Historia General del Cine. Volumen 1: Orígenes del cine*, Madrid, Cátedra, 1998, pp. 241-285:

Pel·lícules de no ficció: Travelogues (films de viatges), Panorames (films que ens mostren un lloc concret), Actualitats i Films de trucatge.

Pel·lícules de Ficció: Cine còmic, Fèeries (films d'hades i de ciència-ficció), Passions, Melodrames i Adaptacions.

41. Diario de Reus, 18-IX-1908.

“La plaza de los Cuarteles, nuestro Paralelo, nuestro Montmartre o nuestro San Pablo, sin el palacio luminoso que durante tres meses ha sentado sus reales en esta ciudad, ha vuelto á su normal monotonía, á esa agrídulce monotonía de los pueblos incoloros del montón, en donde no se conjugan otros verbos que libar, comer y dormir.

Para cuantos se dedican al estudio de la vida de los placeres de las multitudes, dignas eran de observación aquellas tardes domingueras, cuando el órgano del pabellón cinematográfico dejaba oír sus excelentes sonoridades, desde un sencillo valz al más complicado fragmento wagneriano.

Una abigarrada muchedumbre se estrujaba en la plaza, que desde luego pasaba a ser un mercado de alegrías, un museo de indumentarias, un paseo para los bobalicones y un punto de situaciones cómicas. Soldados, criadas, niños, barquilleros, chufleros, gitanos, menestrales, los diversos conglomerados de nuestro pueblo, formaban animadísimos grupos, lanzando chistes, difundiendo sonrisas y robando alguno que otro pellizco.

Las sesiones cinematográficas se sucedían, entraba y salía la gente, y al dejar la plaza para marcharse á sus casas, lo hacía con esa satisfacción que que proporcionan los regocijos populares, más espontáneos y más naturales que los que celebra la alta sociedad.”⁴².

A Tortosa, el cinematògraf s'exhibia a la plaça d'Alfons XII, a Valls a la plaça Prim o bé a la Font de la Manxa i a Tarragona, es realitzava a la Rambla de Sant Joan o la plaça de Olozaga.

7. El cine estable

Al 1906 es completa l'evolució dels orígens del cinema a Reus amb la primera sala estable, la Sala Reus. Entre 1906 i 1908 aquesta és una antiga barraca de fusta propietat de Tomàs Codina i Antoni Martra que s'adapta a un nou ús. Abans de la seva inauguració oficial el 28 d'abril de 1906, es va realitzar un concurs popular per a dotar-la d'un nom escaient⁴³. Però, per a atraure al públic el dia de l'estrena, a més del concurs de noms, els empresaris van incloure una pel·lícula local: “La procesión del domingo de Ramos”⁴⁴.

Aquests cinemes estables apareixen a Tarragona el 4 de maig 1904 amb el Salón Moderno, a Tortosa el mes de juny de 1905 amb el Saló Escudé i a Valls el 8 de desembre de 1906 amb la Sala Moderna.

42. “El Cinematógrafo” al Diario de Reus, 18-VI-1905.

43. v. Las Circunstancias 5-IV-1906, 11-IV-1906 i 12-IV-1906.

44. Diario de Reus, 10-V-1906.

8. Conclusió

A finals de la primera dècada del segle XX, les barraques de fira desapareixen a les ciutats, tot i que es mantindran als pobles. Llavors neix una nova forma d'exhibició del cinema, portada a terme per empresaris normalment de la mateixa ciutat, que realitzen unes inversions importants per a construir edificis destinats principalment a la projecció de pel·lícules. Edificis en els quals cada cop cap més gent i que són el reflex de la popularitat d'aquest nou invent.

Finalment cal comentar que l'evolució del cinematògraf en aquests anys segueix el mateix camí que la modernització de les ciutats del camp de Tarragona i es converteix en un fet assidu en aquestes ciutats.